

ACAR, i el seu derivat *acàrid*, que es diu d'un grup de menuts aràcnids paràsits, pres del llatí naturalista *acarus*, i aquest, del gr. ἄκαρι 'el paràsit de la ronya'. □ 1.ª doc.: 1868 (*acàrit*, definició defectuosa, *SLitCosta*); àcars c. 1900.

DERIV.: *Acariasi*.

CPT.: *Acaricida. Acarinosi*.

Acarada, V. *cara* *Acaramellar*, -at, V. *caramel* (CAMELL) *Acarament*, V. *cara* *Acaramullar*, V. *caramull* *Acarar*, -rat, V. *cara* *Acarcanyar-se*, V. *carcany* *Acariaci*, V. *àcar* *Acariciador*, *acariaci*, V. *carícia* (CAR) *Acàrid*, V. *àcar* *Acarnissar-se*, -ssat, V. *carn* *Acaronament*, *acaronar*, V. *carícia* (CAR) *Acarrejar*, V. *carro* *Acarrerar*, -rat, V. *carra* (CARRO) + *Acarrossar*, V. *carro* *Acartonat*, V. *carta* *Acarxojat*, V. *carxoja* *Acarxotar*, V. *carxot* *Acaserat*, V. *casar* (CASA) *Acassolat*, V. *casola* (CASSÓ) *Acatalèctic*, V. *catalèctic* *Acatalèpsia*, -èptic, V. *catalèpsia* *Acatador*, *acatament*, V. *acatar* (CAPTAR) *Acatar*, V. *captar* *Acatarrar*, -at, V. *cadarn* *Acatiar*, i més sovint *encatiar*, formes vulgars de *inquietar*, V. *quiet* *Acatxapar*, V. *catxap* *Acatzar*, V. *acotar* *Acaule*, *acaulescent*, *acaulins*, V. *col* *Acavallar*, *acavallonar*, V. *cavall* *Accedent*, *accedir*, V. *cedir* *Acceleració*, *accelerador*, *accelerant*, V. *celeritat*

ACCENT, pres del ll. *accētus* id., derivat de *cānēre* 'cantar'. □ 1.ª doc.: mj. S. XIII, G. de Cervera.

«Jo no conech ablatius, singulars ne plurals, / ne abcents, ne accents, ne comptes d'algaruismes», escrivia l'autor dels Proverbis (estr. 1), afectant lleument una ignorància que no tenia pas. És un dels autors que escrivint en una llengua romànica qualsevol usà el mot en data més antiga, car no en recordo testimonis en llengua d'oc abans de les *Leys d'Amors*, S. XIV (Rayn. II, 19); n'hi ha en diversos tractats preceptius catalans del S. XIV, i el mot és usat molt sovint i en una ampla varietat d'accs. en el *Torcimany* de Ll. d'Aversó —p. ex. «leyal sonança se fa tostemps ab *accent* agut, ço és, en la final silhaba de la dicció final del bordó...» II, § 7, com en un gran nombre de passatges, que aplega Cases i Homs en els índexs de la seva ed. (II, p. 427a)— així com en els tractats del S. XIV extractats pel DBal i *AlcM*, en Jacme Marc, etc. Ens abstindrem de donar detalls sobre les diverses accs. del mot, ben estudiades ja per aquests lèxics. L'acc. 4 d'*AlcM* 'modulació especial de la veu' no solament es troba en el S. XV en algun text italianitzant, com la traducció de Dante per Febrer, sinó que llavors ja devia tenir ús especial a Catalunya, si judiquem per un precepte sobre l'*«accentus legentium in choro sedis barcinonensis»* que documenta Du C. l'any 1423.

El mot i concepte de l'*accentus*, -ūs, no foren una creació espontània del llatí sinó un calc del grec: el verb *προσάδω*, pròpiament 'jo canto aplicant a ...', indicà aviat en la llengua hel·lenística la noció de 'marcar-el τόπος' o accent modulad propi de la llen-

gua grega, i d'aquest verb derivà l'abstracte *προσώδια* (que hem pres del grec directament en el mot *prosòdia*); el llatí ho calcà amb un verb *accinēre*, no gaire usat, derivat de *cānēre* 'cantar', i sobretot amb l'abstracte *accentus*, que deriva materialment d'*accinere*, i calca el significat del seu abstracte. És sabut que els mots que tenien ᾶ etimològica la canviaven en ī quan era en síl·laba oberta, i en ē en síl·laba tancada, sempre que la vocal deixava de ser en síl·laba inicial de mot, en afegir-se-li un prefix o formar un compost. L'extravagant pronúncia *ægzén* i *ægzēntuā* que *AlcM* atribueix per alguna estranya confusió a Barcelona, no existeix allí ni enlloc; tothom diu *æksén* i *æksēntuā* en tot el territori continental de la llengua (amb les acostumades variants valencianes).

DERIV.: *Accentuar* [S. XIV] en oc., *Leys d'Amors*; però segurament també s'usava ja en català, en tot cas l'adjectiu (*diccions*) *accentuals* ja figura c. 1390 en el *Torcimany* I, 62, II, 4; *accentuare* b. ll. fou una creació del gramàtic italià Hugutio, i l'usa també ja Dante, en el *De Vulgari Eloquio* I, xi, 5, ed. Marigo, p. 319; més prop de nosaltres en els Estatuts del *Collegi* de Foix a Tolosa, a. 1457, Du C., i fr. ant. *acenter* en la *Hist. Joannis IV* d'Anglaterra; *accentuació*. *Concent*, -ento, *AlcM*, pres del ll. *concentus*. *Succentor* [1564 'sota-capiscol', doc. barc., *AlcM*], ll. *succentor*, format amb *cantor* 'cantaire' i el prefix *sub-*, és l'equivalent del cast. *chantre* < fr. *chantré*, o més aviat del seu derivat *so-chantre*. El mot tingué gran ús en els nostres bisbats de muntanya, i especialment en el de Vic, on conec moltes masies anomenades fins avui *El Sucentor* (*susēntó*), especialment a Osona i Lluçanès, i que evidentment prengueren nom d'un xantre o sota-xantre de l'església veïna, que les posseí; *succentoria* (1795, *AlcM*). *Incentiu* [S. XV o XVI?, *Hist. de Gari*, *AlcM*], pres del ll. *incentivum* 'que dóna el to musical', derivat de *incinere* 'acostumar a cantar', però influenciat per *incendere* i *incitamentum*.

Accepció, V. *acceptar*

ACCEPTAR, pres del ll. *acceptare* id., freqüentatiu de *accipēre* id., i aquest, derivat de *cāpēre* 'agafar'. □ 1.ª doc.: c. 1380.

En les *Ordenacions de la Confraria de J.C. e la Creu*, de Xàtiva, any 1381: «quant alcú volrà ésser reebut en confrare, no puxà ésser reebut sens --- inquisició de la sua fama e --- los dits confrases, axí examinats e *achceptats* ---, sien reebuts per lo prior ---» (*CoDoACA* XI, 222); també *Crònica* del Cerimoniós, i sovint en el *Tirant*, on sovint es parla d'*acceptar batalla*: «e si per temor de mi *acceptar* no lo gosàreu, siau cert yo-us reversaré les armes» (I, 22). Si bé aquesta família de mots no va passar a les llengües romàniques, en general, més que amb caràcter erudit, hi ha en català i en occità antic algun exemple excepcional de pervivència hereditària d'ACCIPĒRE. Particularment un cas, altrament esporàdic, de *acebre* 'percebre, notar' en la *Crònica* de Muntaner: «e totes aquestes gràcies poguí yo veure e *acebre*, e